Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXX № 21 (3536) Варшава, 25 травня 2025 року, Ціна / Cena 7 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Відзначення на честь вшанування пам'яті про братів Васильчуків. с. 2

Освіта, ідентичність та інтеграція – це основні виклики громади. с. 8

У Більську-Підляському відбувся конкурс «З підляської криниці». с. 11

ISSN 027-8254
21
9 770027 825252

Фото Павла Лози

eprasa.pl 77a7960648

ТЕМА НОМЕРА

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

Відзначення на честь вшанування пам'яті про братів Васильчуків

Під почесним патронатом маршалка Сейму Польщі Шимона Головні та надзвичайного і повноважного посла України в Польщі Василя Боднара в Холмі відбулись відзначення з нагоди вшанування пам'яті двох видатних постатей українського національного життя Холмщини – Антона та Павла Васильчуків. Організатори події хотіли б, щоб імена братів Васильчуків з'явилися в топографії міста.

Заходи, що проходили 10 травня, були присвячені 90-річчю з дня смерті Антона Васильчука (1885-1935) та 80-річчю смерті Павла Васильчука (1893-1945). Розпочалися вони з панахиди на могилі родини Васильчуків. Її очолили православні священники отець митрофорний протоієрей Іван Лукашук та отець Матвій Ящук. Панахида правилася українською та церковнослов'янською з українською вимовою. Після молитви слово взяв о. митр. прот. Іван Лукашук. Також відбулося покладання квітів за участі делегацій. Вінки було покладено від імені українців Холма і Любліна, а також почесного консула України в Холмі Станіслава Адам'яка.

Отець митрофорний протоієрей Іван Лукашук

Юрій Гаврилюк та д-р Григорій Купріянович

Пізніше у міській бібліотеці відбувся науковий симпозіум «Антон і Павло Васильчуки та їхня роль в українському національному житті Холмщини першої половини XX століття». У його ході історики професор Мирослав Шуміло та доктор Григорій Купріянович виголосили доповіді про родину Васильчуків, а також діяльність Антона та Павла в українському національному житті Холмщини в міжвоєнний період. Своєю чергою Юрій Гаврилюк розповів про місце Холма в українській національній традиції.

Як зазначали історики, у міжвоєнний період Холм був важливим центром українського національного життя. Брати Антон та Павло Васильчуки відіграли ключову роль у його розбудові.

Повернувшись до Холма після Української революції, вони займалися політичною, громадською, культурною та освітньою діяльністю. Розглядали, серед іншого, питання репатріації переміщеного в 1915 році населення Холма, незалежно від національності – українців чи поляків. Однією з перших ініціатив братів було створення у 1919 році Українського благодійного комітету, який згодом перетворився на Благодійне товариство «Рідна хата». Саме «Рідна хата» стала фундаментальною українською національною організацією на Холмщині та в Південному Підляшші, зосереджуючись на культурно-освітній діяльності та маючи десятки відділень. Антон Васильчук був її засновником і першим головою.

У 1919 році брати Васильчуки спробували створити Українське педагогічне товариство з метою розвитку української освіти. Антон Васильчук сформулював програму українських національних вимог на Холмщині в документі під назвою «Меморіал про становище українського населення». Цей меморандум, написаний польською мовою та адресований польській владі, декларував вірність польській державі, водночас формулюючи вимоги щодо освіти (національні школи, гімназії в Холмі), мови (право використовувати українську мову в судах та установах), церковного життя та економіки (право на об'єднання).

Вибори 1922 року стали поворотним моментом, під час якого українська громада Холмщини та сусідніх регіонів проявила велику активність. Антон Васильчук був беззаперечним лідером цієї громади, а також усієї української спільноти на Підляшші, Поліссі та Волині. У складі блоку національних меншин, співпрацюючи з німецькою та єврейською меншинами, було здобуто значне представництво в польському Сеймі, створено Українське

eprasa.pl 77a7960648

парламентське представництво, яке очолив Антон Васильчук. Павло Васильчук також став депутатом Сейму.

Брати провадили підприємницьку діяльність, вважаючи її важливою. Сприяли розвитку українських кооперативів на Холмщині, які приносили економічні вигоди, розвивали почуття спільноти, стаючи центром культурного та освітнього життя. Антон Васильчук був засновником споживчого кооперативу «Добробут» та співзасновником Українського народного банку в Холмі. У 1920 році брати створили в місті українську газету «Наше життя», видавцем якої був Антон, а редактором – Павло. Ця газета документувала життя українців у регіоні та формувала українську національну ідентичність. Антон Васильчук був прихильником польсько-українського порозуміння.

Під час симпозіуму можна було дізнатися більше про долю родини Васильчуків. А була вона, як і багатьох інших українців з Холмщини у XX столітті, – трагічною. Брат Антона та Павла, Петро, загинув у боротьбі з більшовиками в 1920 році, служачи в армії Української Народної Республіки. Антон помер у 1935 році, а на його похороні зібралися мешканці Холма всіх національностей. Павла Васильчука та його сестру Марію було вбито в Холмі у квітні 1945 року. Водночас родина їхнього родича Миколи Васильчука була переселена з міста в рамах акції «Вісла» в 1947 році недалеко Орнети.

Долі дітей Антона Васильчука були дуже різноманітними – одні залишилися в Польщі, інші емігрували до США, зокрема син, який працює в НАСА (NASA). Життя родини Васильчуків є прикладом трагічної долі української інтелігенції того періоду, а сам Холм став символом земель, що постраждали від депортації українців на західні землі.

Саме через виселення імена таких постатей, як брати Антон та Павло Васильчуки, в наші дні залишаються маловідомими для української громади у Польщі, й навіть забуті.

– Мало хто пам'ятає сьогодні про ці видатні постаті. Через драматичні події II Світової війни та повоєнні депортації, зокрема виселення в рамах акції «Вісла», ця тяглість історичної пам'яті була перервана. Дуже часто навіть люди, які походять з Холмщини, можуть не знати про діяльність братів Васильчуків. Пам'ять про них була перервана, – каже доктор Григорій Купріянович, голова Українського товариства у Любліні, яке організовувало відзначення разом із Підляським науковим інститутом.

Завдяки таким симпозіумам та іншим заходам ця пам'ять поступово відновлюється.

Гості відзначень

Депутати Львівської обласної ради

Хор Кафедральної православної парафії св. ап. Івана Богослова в Холмі

– З нагоди круглої річниці смерті братів ми могли б зробити більш урочисту подію, щоб нагадати про них. Також є ідея звернутися до влади міста Холм, щоб назвати вулицю чи сквер на честь братів Васильчуків. Ми також хотіли б відремонтувати їхню родинну могилу, – додає українець.

Симпозіум завершив концерт хору Кафедральної православної парафії св. ап. Івана Богослова в Холмі.

***

Під час відзначень було зачитано лист маршалка Сейму Шимона Головні до учасників заходу. На симпозіумі в онлайн-форматі виступив надзвичайний і повноважний посол України у Польщі Василь Боднар.

Серед присутніх на події гостей були почесний консул України в Холмі Станіслав Адам'як, делегація Львівської обласної ради (депутати Соломія Риботицька, Тетяна Письменна та Петро Цеголко), отець митрофорний протоієрей Іван Лукашук, в. о. настоятеля православної парафії в Бончі отець Матвій Ящук з Холма, який представляв о. прот. д-ра Ярослава Щура, настоятеля православної парафії св. Івана Богослова в Холмі, Ірина Гринь – голова Львівського суспільно-культурного товариства «Холмщина», її заступник та заступник голови Об'єднання товариств депортованих українців «Закерзоння» Олександр Волошинський, Владислав Ковальський з Березна – заступник голови Українського товариства, Ельжбета Байкевич-Каліщук – заступниця голови управи фонду «Партнерство та співпраця» у Холмі та інші.

На жаль, на події не було жодного представника від самоврядування та представників міської влади. ●

eprasa.pl 77a7960648

Відкривається платформа «Лабораторія – Інноваційний простір»

Платформа «Laboratorium – Przestrzeń Innowacji» (Лабораторія – Інноваційний простір) – це пропозиція для креативних науковців, які хочуть поділитися своїми здобутками, щоб допомогти людям виробити стресостійкість, взаємодіяти зі штучним інтелектом, бачити переваги й ризики застосування досягнень науково-технічного прогресу, зберегти довкілля, налагодити ефективну комунікацію, зокрема міжкультурну, не втратити гуманітарний складник в освіті.

На базі цієї платформи виходитиме міжнародний журнал «Przestrzeń Innowacji» («Простір інновацій»).

Задум та ідея проєкту належать Маркові Сирнику, представнику української громади з Валча, який очолює фонд «Просвіта».

«Сподіваємося, що цей журнал стане майданчиком для наукових дискусій, збагатить читачів новими ідеями, дасть потужний імпульс для наукових досліджень, поєднає всіх зацікавлених. Ми запрошуємо тих, хто хоче більше знати й поділитися своїми знаннями», – заохочує до співпраці редакція журналу, яку очолює Марко Сирник.

До редколегії видання ввійшли, зокрема, науковці історичних, педагогічних, політичних, філологічних та інших гуманітарних наук. Це викладачі університетів, які працюють не лише в Польщі, але теж в Україні, Румунії, Італії.

Як можна прочитати у передмові головного редактора в першому випуску журналу: «Місія платформи – консолідація науковців, освітян та вчителів – з різних галузей педагогіки, психології, медицини (та інших наук, особливо соціальних) – для пошуку відповідей на соціальні виклики, які ставить перед нами сучасний світ».

Також планується за допомогою кваліфікованих експертів та видатних спеціалістів видавати монографії, підручники та інші допоміжні матеріали, призначені для шкіл.

«Ми переконані, що сьогодні дуже важливо разом шукати відповіді на виклики сучасного світу. Платформа надасть можливість для конструктивного діалогу між науковцями та практиками. Для нас велика честь запросити вас взяти участь у роботі платформи», – запрошує до співпраці Марко Сирник.

Контакти до редакції журналу: prosvita@o2.pl

Електронна версія журналу «Przestrzeń Innowacji» («Простір інновацій») доступна на сайті: www.osvita.org.pl та www.prosvita.org.pl

На фото – проєкт обкладинки першого номера журналу «Przestrzeń Innowacji»

Іспит восьмикласників 2025

13-15 травня у Польщі відбувався іспит для учнів 8 класу початкової школи, тобто екзамен восьмикласника (egzamin ósmoklasisty). Він охоплює три предмети – польську мову, математику та іноземну мову.

Цього року в Початковій школі імені Тараса Шевченка у Білому Борі іспити писало 14 учнів. У Початковій школі № 8 імені Лесі Українки у Бартошицях – 11, а сусідньому Ґуові-Ілавецькому – 17. Така ж кількість була й у перемиській «шашкевичівці».

У початковій школі, що діє при Комплексі загальноосвітніх шкіл № 4 імені Богдана-Ігоря Антонича в Лігниці, екзамени написало 14 осіб.

Хоча не існує мінімального балу, який необхідно набрати, результати іспитів важливі для продовження навчання. Особливо для тих, хто буде йти до ліцеїв, технікумів або професійних шкіл. Вступ до цих освітніх закладів відбувається саме за результатами іспиту восьмикласника.

Фото Павла Лози

«У колі друзів» – виставка українського художника в ґданській домівці

10 травня в ґданській домівці відбулася виставка українського художника Віктора Забіяки під назвою «У колі друзів». Про це повідомлено на фейсбук-сторінці домівки.

«Ця виставка – щось більше, ніж просто збірка портретів. Це розповідь про людей, солідарність та віднаходження надії», – читаємо у дописі в соцмережі. Як зазначають організатори, кожна картина зображає історію конкретної людини – її емоції, мрії й переживання.

«Таким чином Віктор вшановує тих, хто підтримав його у важкі хвилини, створюючи портрети українців і поляків, які стали його новою спільнотою в Ґданську», – написано у пості.

Серед почесних гостей події були Моніка Хабьор – заступниця мера міста Ґданськ, Аґнешка Заблоцька – директорка канцелярії маршалка Поморського воєводства, Олександр Плодистий – консул України в Ґданську, отець митрат Йосиф Улицький – парох греко-католицької парафії св. Варфоломія і Покрови Пресвятої Богородиці в Ґданську, Марта Коваль – голова Поморського відділу ОУП, Петро Ярмола – голова ґданського гуртка Об'єднання.

На гостей також чекала музична несподіванка – виступ Кристини Дутчак, вокалістки та солістки польсько-українського гурту «eLove». Ведучою заходу була Христина Груховська.

Під час події відбувся аукціон, на якому було продано одну з робіт художника. Усі отримані кошти будуть передані на підтримку України.

eprasa.pl 77a7960648

Віктор Забіяка – 73-річний художник з України, родом з Нікополя, міста, яке протягом двох років перебувало під постійною загрозою російських обстрілів. Війна залишила в митці глибоку психологічну травму. У 2023 році він приїхав до Ґданська, щоб бути зі своїми дітьми – Дмитром і Юрієм, який є членом управи гуртка ОУП у Ґданську.

Саме ґданський гурток Об'єднання разом з фондом «Мігранти Помор'я» були організатором події.

Участь учнів з Ґурова у конкурсі «Подорожні історії»

Учні ліцею Комплексу шкіл з українською мовою навчання в Ґурові-Ілавецькому взяли участь у фотоконкурсі «Подорожні історії». Він відбувся у Білостоці та, як читаємо на сторінці школи у фейсбуці, став «великим успіхом» для учнів з Ґурова.

Учениця II класу Аня Муші посіла друге місце, а її однокласниця Світлана Клименчук отримала вирізнення.

На конкурс надійшло 378 фотографій з усієї Польщі. Дівчата зі школи з українською мовою навчання в Ґурові-Ілавецькому змагалися у третій віковій категорії – молодь від 15 до 26 років.

9 травня вони взяли участь у церемонії нагородження в Білостоці. Усі охочі могли переглянути роботи в місцевій художній галереї. Після виставки організатори конкурсу влаштували для переможців поїздку до Супрасля, невеликого прикордонного містечка, де розташований Супрасльський Благовіщенський монастир. Учнів школи в Ґурові до конкурсу підготував учитель Мирослав Мицьо.

Фото з фейсбук-сторінки школи

Українець з Кошаліна став членом Програмної ради телебачення у Щеціні

Рада національних медіа Польщі призначила Романа Біласа, голову Кошалінського відділу ОУП, на посаду члена Програмної ради Польського телебачення – відділ у Щеціні.

Інавгураційне засідання новообраної ради та обрання президії відбулося 7 травня у приміщенні щецінського телебачення. У ході події Романа Біласа обрано одним із двох заступників голови ради.

Як зазначає представник української меншини з Кошаліна, програмна рада є суспільним, дорадчим та консультаційним органом керівництва «Телебачення – Щецін» (TVP Szczecin).

До її складу входить 15 членів, котрі представляють різні суспільні групи. Серед інших – це представники журналістського середовища й ЗМІ, науки та культури, неурядових організацій, товариств, фондів і парламентських клубів.

– Як член ради я намагатимуся зробити так, щоб другий осередок TVP Щецін, який розташований у Кошаліні, мав можливість транслювати більше інформації з Кошаліна та Центрального Помор'я, – каже діяч Об'єднання. Серед своїх завдань він бачить теж моніторинг телебачення з погляду того, щоб у ньому було представлено більше інформації про діяльність національних, етнічних та релігійних меншин.

– Наразі на TVP Щецін можна дивитися програму «Етнічне Помор'я». Я хотів би, щоб з'явилися інші нові програми, які показуватимуть життя нацменшин у всьому регіоні, – розповідає українець.

Ще один аспект, яким Роман Білас хоче займатися в раді, – це меншинні заходи. Зокрема, надання медіапатронату телебачення заходам, які організовує українська громада.

Термін повноважень членів ради триває 4 роки.

Перформанс під пам'ятником радянським воїнам у Варшаві

9 травня активісти ініціативи «Євромайдан-Варшава» провели мовчазний протест біля пам'ятника радянським воїнам. Учасники акції лягли на землю, накрившись закривавленими простирадлами. Поруч були розкидані закривавлені дитячі іграшки.

За словами організаторів, акція була відповіддю на щорічні спроби російського посольства використати 9 травня як пропагандистську платформу, користуючись приводом відзначення перемоги в II Світовій війні.

«Цього разу російського посла змусили пройти повз людей, що лежали на землі, вкриті простирадлами, заплямованими кров'ю. Поруч із ними лежали закривавлені дитячі іграшки, розкладені саме так, як мав йти дипломат. Як і його країна, він ні перед чим не зупинявся, навіть цинічно обминаючи образ дітей, що вмирають», – повідомляють організатори (на фото).

Крім цього, акція мала вкотре нагадати про війну росії проти України.

У протесті переважно брали участь жінки-українки, чиї рідні зараз перебувають в Україні – під обстрілами або на фронті. До демонстрантів також долучилися польські активісти.

Слід додати, що до початку акції перед радянським військовим цвинтарем було презентовано скульптуру «Ху_ло». Її автор – литовський художник Мартинас Гаубас, який був присутній на події. Понад двометрова скульптура зображає владіміра путіна у вигляді чоловічого статевого органа в касці.

Водночас під час тривання акції польські організації «Акція Демократія» та Комітет захисту демократії (KOD) оголосили про збір підписів під петицією до польського уряду з вимогою закрити посольство росії та визнати російського посла персоною нон ґрата.

Фото надані «Євромайдан-Варшава»

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl 77a7960648

Петро АНДРУСЕЧКО
Фото автора статті

Чекаємо на близьких з російського полону

16 травня у Стамбулі відбулися українсько-російські переговори. російська сторона, як і очікувалося, не погодилася на припинення вогню та висунула низку ультимативних вимог. Однак ця зустріч принесла один важливий результат. Було домовлено про обмін полоненими у форматі «1000 на 1000».

«Ми знаємо дату, але поки не будемо говорити її», – сказав міністр оборони України Рустем Умєров 16 травня.

Інформацію про обмін підтвердила також російська сторона. Представник Головного управління розвідки Міноборони України Вадим Скібіцький на брифінгу 16 травня сказав, що Україна почала опрацьовувати списки осіб, «які будуть повернені на батьківщину».

Скібіцький додав також, що українська сторона також має відповідний досвід праці з російською стороною в цьому питанні.

«Ми будемо робити все для того, щоб кожен громадянин України повернувся додому. Ми їх чекатимемо і відповідно продовжимо роботу з російською стороною», – підкреслив представник ГУР.

Україна насправді має великий досвід обміну полоненими. Вони тривають з 2022 року.

Перед Великоднем, 19 квітня, відбувся великий обмін, завдяки якому 277 українських військовослужбовців повернулися з полону на батьківщину до своїх близьких. Останній обмін відбувся 6 травня. Того дня було врятовано ще 205 військових.

«Станція Чернігів»

Усі обміни наразі відбуваються через білорусько-український кордон. Раніше було ще одне місце на кордоні з росією в Сумській області .

Сам процес завжди схожий. Після перетину кордону звільнені українські солдати традиційно отримують синьо-жовті прапори та фотографуються на згадку. Знімки, разом з інформацією про обмін, публікуються президентом України.

Звільнених військових з-під кордону везуть до Чернігова, де вони проходять перші медичні огляди. І саме тут на них чекають їхні близькі, але не тільки вони. Кожен обмін сприймається як важлива подія, а повернення українців з полону викликає багато емоцій. Але це також дає надію тим, хто все ще чекає на своїх близьких.

6 травня у Чернігові зібралося понад сто людей. Лише небагатьом з них пощастить сьогодні обійняти своїх близьких. Більшість зібраних тут – це родини та друзі солдатів, які досі перебувають у російських в'язницях або вважаються зниклими безвісти.

– Можливо, хтось його бачив, і ми щось дізнаємося, – каже Ольга, мати Євгена з 36-ї бригади морської піхоти.

Вона каже, що радіє щоразу, коли повертаються українські солдати. Вона приїхала сюди вперше, хоча її сина не було у списку. Але є й ті, хто часто приїжджає на обмін.

Мар'яна та Наталія стоять приблизно за десяток метрів від них. У руках, як і багато інших людей, вони тримають фотографії своїх чоловіків, які загинули на фронті у грудні 2022 року.

– Ми часто сюди приходимо. Сподіваємося отримати хоча б якусь інформацію. І ми раді, що хлопці повертаються, – каже Мар'яна.

Її чоловікові Сергію 39 років. Раніше вона отримала інформацію, що його утримують у в'язниці міста Торез (нині Чистяково) на контрольованій росією частині Донбасу, а пізніше його мають перевести до Алтайського краю. Але це не точно.

– Він воював під час війни на Донбасі. 24 лютого 2022 року він пройшов 50 кілометрів, бо не було транспорту, щоб знову піти добровольцем, – каже Мар'яна .

Юрій, чоловік Наталії, яка стоїть поруч, зник на тій самій ділянці фронту за десять днів до зникнення Сергія. Юрій також зголосився добровольцем, однак лише у серпні 2022 року, оскільки мав значні проблеми зі здоров'ям.

– Мені було цікаво, чому він так поспішав одужувати. А він лише потім сказав мені: «Я ж говорив, що піду», – додає Наталія, яка підготувала кілька його фотографій з іменем чоловіка і своїм номером телефону. Вона хоче віддати їх тим, хто повернеться сьогодні, можливо, хтось впізнає її чоловіка.

У лютому 2025 року МВС України повідомило, що понад 63 тисячі українців вважаються зниклими безвісти. Більшість із них – військові. Їхні родичі не втрачають надії та припускають, що вони перебувають у російських в'язницях.

Запізнілий, але радісний іменинний торт

На площу прибувають дві машини швидкої допомоги, в яких знаходяться двоє українських військових у важкому стані, які не можуть пересуватися самостійно.

– Вітаємо! Вітаємо! Хлопці, ви герої! Ви найкращі! Дякуємо вам! Дякуємо! Дякуємо! – кричать зібрані.

– Я також радий, що я дома. Три роки чекав цього. Дякую вам, що ви зібрались. Слава Україні! – тихо відповідає військовий, якого виносять з машини швидкої.

Через годину спочатку лунають сирени поліцейських машин, а потім на площу в'їжджають автобуси.

eprasa.pl 77a7960648

Дві жінки з тортом та свічками з цифрами 2 та 5 біжать до одного з автобусів, що зупинився. Завдяки цьому торту жінки виділялися серед натовпу ще до приїзду автобусів.

Інга та Анастасія приїхали з Одеси. Вони, як і багато інших людей, що чекають, мають прапори з символікою військової частини, в якій служив їхній полонений родич. На відміну від більшості людей, які сьогодні приїхали до Чернігова, вони знали, що серед тих, хто повертається додому з полону, є їхній брат. Юрій провів півтора року у російському полоні. Раніше він воював у Луганській області у лавах 1-ї Президентської бригади. 24 квітня їхньому братові виповнилося 25 років.

Анастасія розповідає, що після того, як їхнього брата взяли в полон, сестри розшукали родичів інших солдатів і об'єднали зусилля, щоб взаємно підтримувати себе в пошуках своїх близьких. Відтоді вони допомагають одне одному та обмінюються будь-якою інформацією, яку їм вдається отримати.

– Ми хочемо подякувати всім, хто допомагав нам боротися за наших хлопців. Це чудовий день для нас. Ми цього давно чекали. І сьогодні ми хочемо, щоб він задув свічки на торті, і хочемо нарешті його обійняти, – сказали сестри, чекаючи на автобуси.

Коли автобуси нарешті прибули, сестри швидко знайшли свого Юрія серед тих, хто приїхав. Вони кинулися йому на шию зі сльозами на очах, а він міцно обійняв їх.

– Хто тебе вітає? – запитують журналісти у Юрія.

– Це мої сестри! – радісно відповідає він і через деякий час задуває іменинні свічки на своєму торті.

– Чуть-чуть затримався, – жартує він про свій день народження.

Дива трапляються

Людмилі за шістдесят, вона родом з Київської області. Жінка тримає фотографії двох військових. Один зі знімків підписаний: «Олександр Мойса. Зник безвісти 17 жовтня 2023 року».

Але попри цей підпис, саме він сьогодні повертається додому. Його знайшли в російському полоні, і його статус змінився.

– Нарешті ми дочекались. Це велика радість для нас, – каже Людмила, для якої Олександр є далеким родичем, і вони живуть в одному селі.

Тож жінка сподівається, що її 37-річного сина Сергія, який зник на фронті півтора року тому, також знайдуть. Він на іншій фотографії.

– Я думала, що побачу його у списку на обмін, – каже Людмила.

Коли росія вторглася у 2022 році, Сергій зголосився добровольцем, але його не взяли, оскільки він раніше не служив в армії.

– Сергій тоді сказав, якщо його призвуть, він піде, і що ми з батьком не повинні на нього гніватися, бо хтось же має захищати країну, – каже Людмила.

Після кількох годин очікування на площу заїжджають чотири автобуси. З них виходять українські солдати. Втомлені та виснажені. Але багато хто не приховує своєї радості.

– Я почуваюся чудово. Ми давно чекали цього моменту. Я просто думав, що не повернуся. А для мене це просто диво. Я не можу висловити ці емоції словами, – каже Денис, який родом із Житомирської області. Він провів 17 місяців у російському полоні.

Денису 21 рік, він воював у лавах 28-ї бригади. Пізніше в інтернеті з'явилося відео з автобуса дорогою до Чернігова, де Денис зворушливо виконує пісню «Ой, у лузі червона калина». Він здобув велику популярність серед глядачів.

Неподалік від Дениса стоїть молодий хлопець, який не представляється. На його обличчі немає посмішки.

– Мене переповнюють емоції, я навіть не знаю, що сказати, – спокійно каже він, але коли чує крик «Слава Україні», одразу зупиняється, щоб крикнути у відповідь «Героям Слава!».

Він додає, що родом з Луганської області, а його рідне місто перебуває під окупацією. Він сам не знає, де зараз знаходяться його близькі. Йому ще не вдалося зв'язатися з ними телефоном.

– Я не хочу згадувати, як там було, – відповідає він, коли його запитують про умови в російській в'язниці.

– Майже два роки тримали в Луганську, а потім п'ять місяців, до обміну, в Уфі, в росії, – трохи розповідає на цю тему.

– Щойно ми туди прибули, вони одразу застосували електрошокери. Вони наказали нам роздягнутися і одразу ж вдарили нас струмом. І так було п'ять місяців, – коротко каже він.

У полон Антон потрапив під Бахмутом у боях з вагнерівцями.

Чекаючи на інших

Після початкового хвилювання звільнених солдатів оточили родичі тих, хто сьогодні не повернувся. Вони показують фотографії і запитують, чи хтось їх бачив. Незважаючи на втому, деякі солдати терпляче та уважно розглядають фотографії та відповідають на запитання дружин і матерів, які шукають своїх чоловіків та синів.

– Він теж скоро буде вдома, – намагається заспокоїти заплакану жінку один із солдатів.

Людмила швидко знайшла в натовпі Олександра зі свого села. Вона одразу ж дала йому телефон, щоб він зателефонував матері.

– У мене все добре, трохи нас повернули, але ще багато хлопців осталося, – каже мамі Олександр.

– Я переживаю такі емоції, адже наші хлопці повертаються з полону. Я піду на наступні обміни, – сказала Людмила з радістю та надією, що колись зможе побачити свого сина Сергія серед тих, хто виходить з автобуса.

Інші, хто приїхав сьогодні, кажуть те саме. Лише небагатьом вдалося отримати хоч якусь інформацію про своїх рідних у полоні.

Обмін 6 травня став п'ятим цього року та 64-м з початку повномасштабної російської агресії. З березня 2022 року було звільнено 4757 громадян України. За даними Києва, у російському полоні досі перебуває близько 8 тисяч українських військових. Однак для приблизно 16 тисяч українських цивільних осіб, які перебувають у російських в'язницях, ситуація ще гірша. росія порушує будь-які міжнародні конвенції і вкрай рідко повертає цивільних, адже кремль перетворив їх на заручників. ●

eprasa.pl 77a7960648

Григорій СПОДАРИК
Фото автора статті

9-й З'їзд Об'єднання українців у Польщі

Освіта, ідентичність та інтеграція – це основні виклики громади

У дискусіях на 9-му З'їзді Об'єднання українців у Польщі переважали питання ідентичності, навчання української мови та майбутнього громади. Хоча й було вказано на відсутність інформації про освіту у звіті голови, саме це питання опинилося серед ключових під час обговорень.

Навчання української мови сьогодні повинно бути пріоритетом. Проте із цим пов'язано багато проблем. Зараз часто українську доводиться викладати як іноземну, особливо з огляду на змішані шлюби або щораз рідше вживання її вдома. З одного боку, немає підручників, але з іншого – можна користуватися сучасними інструментами, як навчальні мобільні додатки. Освітня система також змінилася: від традиційної – до суботніх чи недільних шкіл, які нерідко створюють мігранти. У дискусії про освіту голова Поморського відділу ОУП Марта Коваль зазначила, що дітей виховує не лише школа чи Пласт, а й родина.

– Та свідомість, із якою дитина виходить у світ, закладається вдома, – сказала Марта Коваль. – Школа може це лише підтримувати й розвивати.

Вона також звернула увагу, що навіть делегати з'їзду між собою часто розмовляють польською, бо так легше. Те саме стосується й дітей. Якщо ми хочемо, щоб дитина говорила українською, маємо самі її використовувати. Водночас завданням Об'єднання, на її думку, є методична підтримка вчителів.

Ігор Горків, голова Перемиського відділу, зауважив, що експерти з мовної освіти підкреслюють: у діаспорі діти швидше засвоюють мову, якщо її викладають як іноземну. Такий підхід застосовує і польська держава до молодих поляків за кордоном.

– Найгірше, що можемо зробити, – це докоряти людям за те, що вони не говорять українською. Сьогодні переписи визнають, що в людини може бути поєднано кілька ідентичностей. Наше завдання – не оцінювати ці процеси. Об'єднання має бути відкритим простором, де кожен почуватиметься запрошеним. Те, що ти не є стовідсотковим українцем, не означає, що не можеш бути членом Об'єднання, – підкреслив Ігор Горків.

Марія Білас із Сянока зауважила, що на з'їзді було багато розмов про мігрантів у житті громади, але замало про наше майбутнє тут, як жити, працювати й залишатися собою – українцями.

– Ми не назвали жодних чітких шляхів, або ж я цього не почула, – наголосила вона. Також запропонувала на наступному з'їзді представити роботу кожного відділу. Єлизавета Кремінська з Ґданська додала, що бракувало звітування про діяльність окремих осередків. Вона закликала забезпечити це на майбутніх форумах.

У дискусії щодо мовного навчання виступив і Роман Радзівонович з Кошаліна. Він підкреслив важливість зв'язку з Україною, спираючись на власний досвід частих поїздок туди в дитинстві.

– Щоб ти відчував, що це твоя мова, маєш знати, що існує прекрасна держава, широкий Дніпро, героїчна історія Київської Русі, козацтва, гайдамаків, петлюрівців. Треба також усвідомлювати жертви, принесені нашими предками – не лише дідами в УПА. Без цього мова буде чужою, – сказав Роман Радзівонович. Він також закликав нове правління відновити фестиваль української культури, який був символом інтеграції українців.

Голова Мирослав Скірка визнав, що одним із викликів є підтримка вчителів української мови, адже польська держава не буде надто активною в цьому питанні. Це означає потребу в проєктах і фінансуванні. Він теж звернув увагу на необхідність занять з української мови для громадян України, навівши опитування, згідно з яким 65% польських вчителів виступають за модель асиміляції українських дітей.

eprasa.pl 77a7960648

У дискусії зазначалося, що деякі вчителі з України підходять до викладання мови технічно – виконують службові обов'язки, не зосереджуючись на формуванні ідентичності учнів. Тим часом Дарія Антошко з Кошаліна розкритикувала викладання релігії польською.

– Ми вже, або ще вчора, почали говорити польською замість української. Це не питання майбутнього – ми вже в цьому процесі. Хто, як не ми, має це зупинити? – сказала вона.

Андрій Олійник із Кракова запропонував створити робочу групу фахівців з методології викладання мови й формування української ідентичності. Її напрацювання мають бути доступні всім гурткам. А Петро Колодій зі Щеціна наголосив, що досвідчені освітяни мають опікуватися вчителями у всіх регіонах, охоплюючи тих, хто приїхав з України. Він розповів про суботню школу свого відділу, де успішно й ефективно працює вчителька з України. Формально вона працевлаштована в польській школі, а заняття проходять у домівці.

Петро Колодій звернув увагу на випадки заборони використання української мови в польських школах, зокрема, коли йдеться про мігрантів.

– Це незаконно, принизливо і є формою дискримінації, – підтримала його директорка української школи в Бартошицях Любомира Тхір. Вона підкреслила, що ситуації, як у Щеціні, не поодинокі.

Врешті однією з головних освітніх проблем залишається відсутність підручників. Голова заявив, що отримати фінансування на їхнє видання в Україні – нереалістично. Треба відкрито звернутись до польського Міністерства національної освіти й вимагати розв'язання цієї скандальної ситуації, що порушує громадянські права українських дітей.

У дискусії про тижневик «Наше слово» Мирослав Скірка зазначив, що друк видання – дорогий, а читацька аудиторія зменшується. Тому слід обговорити перехід на електронний формат. Своєю чергою Петро Табака з Ольштина висловив думку, що додаток «Світанок» у друкованій версії – важливий для навчального процесу, тому паперовий варіант є цінним.

Колишній голова ОУП Петро Тима наголосив, що багато років чув, що питання УПА має розв'язувати Україна, бо воно провокує ворожнечу. Проте, як зауважує він, не можна ігнорувати цю частину історії українців у Польщі.

– Якщо не ми, то хто захистить право на власну історичну пам'ять? – запитав Петро Тима. Він також розкритикував обмежене висвітлення в тижневику історії: мало уваги приділено початку XX століття, діячам і культурним подіям на наших землях.

У зв'язку з «Нашим словом» йшлося теж про загальні тенденції у медіа – падіння тиражів, використання штучного інтелекту, скорочення штатів. Було теж сказано, що ОУП як видавець за роки не запропонувало конкретних змін. А ті водночас не будуть можливі без зміни бюджету редакції. Щоб збільшити присутність регіонів у газеті, Мирослав Скірка закликав членів надсилати до тижневика короткі матеріали, а також писати статті про проблемні ситуації, оскільки редакційних сил не вистачає на охоплення всього спектру питань. У загальній дискусії голова зазначив, що виконання рішень з'їзду вимагає людських ресурсів та не під силу кільком особам. Він теж наголосив, що Об'єднання – не уряд у вигнанні, а звичайна громадська організація.

Тим часом Михайло Шахмат, голова статутної комісії, повідомив про внесення приблизно 60 змін до статуту, серед яких – розширення території діяльності, спрощення процедур, можливість участі іноземців. Також створено механізм передачі майна у разі закриття організації іншим структурам, що мають такі ж цілі, зокрема Світовому конгресу українців. Було обговорено пропозицію делегатів із Ґіжицька розширити раду з 5 до 10 обраних членів для ширшого регіонального представництва. Проте вона не була ухвалена голосуванням. ●

eprasa.pl 77a7960648

Павло ЛОЗА
Фото з архіву НД

Міністр Павел Коваль у Народному домі

У квітні в Народному домі у Перемишлі побував з візитом Павел Коваль, який очолює Раду з питань співпраці з Україною. Минув саме рік, як працює цей дорадчий орган при Канцелярії прем'єр-міністра Польщі.

Разом із Павлом Ковалем 22 квітня український будинок на вулиці Костюшка 5 відвідав депутат польського Сейму Марек Жонса.

Під час зустрічі з політиками одна з обговорюваних тем стосувалася польсько-українського діалогу, який, як зазначили представники української організації, повинен мати «довгострокові перспективи».

У цьому контексті Павел Коваль, серед іншого, згадав про ексгумації жертв польсько-українського конфлікту 40-х років. Міністр впевнений, що будуть спроби порушити це «тонке порозуміння» між обома сторонами, тому необхідно уникати провокацій.

Звичайно, діячі перемиського ОУП провели для гостей екскурсію будинком НД, де говорили про його потенціал. Теж наголошували на можливостях міста в контексті підтримки процесу відбудови України після завершення війни. Розмови стосувалися й того, як вже сьогодні активно підтримувати цей процес, дослухаючись до потреб українців.

У ході візиту депутатів Сейму до НД питання про польський підхід щодо відбудови України не обговорювали детально. Про нього Павел Коваль розповідав на пресконференції за підсумками першого року роботи ради. Відбулася вона за кілька днів до візиту міністра у Перемишль.

За словами Павла Коваля, цей план охоплює три головні напрями діяльності.

Перший – логістика та підтримка з території Польщі. Як зазначив міністр, польська держава хоче покращити сектор послуг та інфраструктуру, і саме тому відкрила новий прикордонний пункт пропуску (Нижанковичі-Мальховичі). Відбуваються теж ремонтні та модернізаційні роботи інших пунктів.

Другий напрям – збільшення обсягів торгівлі з Україною. За словами політика, зростання експорту в Україну сприятиме створенню нових робочих місць.

Третій напрям діяльності – інвестиції у польські фірми, які хочуть працювати в Україні та брати участь у її відбудові. Польський банк крайового господарства (Bank Gospodarstwa Krajowego) має виділити 265 мільйонів євро на позики та 56 мільйонів євро на ґранти для органів самоврядування та фірм.

Рада, яку очолює Павел Коваль, також координує співпрацю між Польщею та іншими країнами щодо відбудови України. У рамах цієї роботи відбуваються міжнародні семінари та конференції. ●

eprasa.pl 77a7960648

Неперевершена «Родина»

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

У Більську-Підляському відбувся конкурс «З підляської криниці»

83 виконавчі одиниці, понад сім годин конкурсних прослуховувань, багатожанровий репертуар – ось таким був 21-й Конкурс української пісні «З підляської криниці». Змагання відбулися 11 травня у Більському будинку культури.

Відомо, що, коли приходить травень, у Більську-Підляському відбувається одна з найбільших культурних подій Союзу українців Підляшшя – конкурс «З підляської криниці». На змагання із різних куточків Підляського воєводства, але й також з-поза нього, прямують до Більського будинку культури виконавці в різному віці. Так було й цього року.

Прослуховування були доволі довгими, зате стали доброю нагодою, щоб послухати різноманітного репертуару. Зі сцени звучали загальновідомі українські пісні, які співають також на Підляшші, як-от «Несе Галя воду», «Чом ти не прийшов», народні пісні, «імпортовані» в останніх роках з України, хіти української естради, дитячі пісеньки, але й місцеві традиційні – «Пожену я сиві воли», «За лісами, за горами голуби літают», «А хто ж там по саду ходив». Що цінне, цей суто місцевий репертуар виконували як старші виконавці, так і молоді співаки.

– Метою конкурсу є те, щоб молодші вчилися від старших, та старші заохочували молодих виступати на сцені, – пояснює координатор конкурсу Лука Бадовець, заступник голови Союзу українців Підляшшя.

Дивлячись на статистику, переважав усе-таки немісцевий репертуар, але знайдений найчастіше виконавцями в інтернеті.

У конкурсі брали участь солісти, дуети, тріо, квартети, ансамблі та хори. Цікаво, що з кожним роком збільшується кількість білоруських виконавців з регіону, які досі ніколи не співали по-українськи, хоча й виступали з українським репертуаром, перекладеним білоруською мовою. У цьому році таких учасників було доволі багато – як з білоруськомовної території, так і з земель між Бугом та Нарвою, де населення користується українськими говірками, але весь час поширюється неправда про «білорускість» цього краю.

– Маємо трошки нових виконавців, які ще ніколи не брали участі в конкурсі. То супер справа, що заохочуємо. Дякуючи тому, маємо таке почуття, що ми є відкриті на нові групи, – говорить координаторка конкурсу Олександра Іванюк.

Серед наймолодших учасників на увагу заслуговував виступ майже 6-літнього Бориса, який заспівав з акомпанементом своїх близьких – сестри і батьків. Він у своїй віковій категорії зайняв найвище друге місце.

– Ми почали виступати в конкурсі з малою Маланкою, коли їй було, мабуть, чотири роки, – пояснює мама хлопця Ольга Рижик-Чижевська. – Тоді вперше вона заспівала з нами соло пісню з акомпанементом мого чоловіка Луки на гітарі та моїм на скрипці. А тепер виступив Борис. Він уже співав рік тому разом з Меланією, щоб освоїтись зі сценою. Тепер заспівав вперше соло. Хочу, щоб діти продовжували нашу культуру – культуру українців Підляшшя. Дуже нам залежить на тому, щоб разом з ними музикувати. Раніше я виступала в «Ранку», а чоловік мав свій колектив «Хвиля», так що хочемо цю спадщину переказати дітям.

Серед молоді було дуже багато добрих співаків, хоча вони найчастіше вибирали естрадну пісню. Народним голосом та до того ж відому пісню «Летіла зозуля» вирішила заспівати Габріела Остапкович з Черемхи: «Я виступаю, може, вже четвертий раз. Дуже люблю співати. Мої дідусі розмовляють „по-свойому" і люблю цю мову. Супер мені співати українською».

У своїй віковій категорії Габріела зайняла найвище друге місце.

Не було великої інтриги, хто стане лауреатами перших місць в окремих категоріях. Це були відомі своїм високим рівнем колективи «Ранок» з Більська-Підляського, «Гілочка» з Черемхи, «Родина» з Дуб'яжина, «Добрина» з Білостока, «Сонечко» з садочка № 9 «Лісова поляна» у Більську-Підляському, тобто всі ансамблі, які діють при Союзі українців Підляшшя.

12.

eprasa.pl 77a7960648

Хор Громадської школи св. Кирила і Методія в Білостоці – тим разом з третім місцем у конкурсі

Продовження з 11 сторінки

Не дивує й перше місце Студії естрадної пісні Гайнівського будинку культури, бо дівчата, що співають естрадну пісню, кожного року завойовують або перші місця, або й навіть гран-прі. Гарно заспівали також інші постійні учасники конкурсу – група «Вервочки» з Орлі.

Чи не найкращим дебютом виявився виступ дитячого колективу «Промінця» з Білостока, який з піснею про школу завоював перше місце. Мабуть, перший раз у конкурсі взяла участь вокальна група «Omorfos» з Сім'ятич – та одразу стала лауреатом першого місця.

З-посеред старших виконавців незрівняними, як завжди, були співачки з села Малинники – талановита солістка Ніна Нічипорук та гурт «Малинки», які роблять добру справу задля збереження автентичного фольклору Підляшшя. А в жанрі опрацьованого фольклору перше місце завоювали «Вереси» з Вилінова.

– Стараємося бути на конкурсах, булі ми на фестивалі в Казімєжу, їздимо і виступаємо по вйосках. Чи добре, то ми співаємо. Чи злоє, то теж співаємо. То хиба по наших батьках так перешло, – пояснює Валентина Звєжинська з «Вересів».

– Хоч і маю старши літа, то люблю спивати. Ще хочеться. Хвора була цілу зиму. Була українська пісня і шкодовала, що не поїхала. Люблю спивати і мене тягне, – додає найстарша 84-літня учасниця «Вересів» Валентина Якім'юк.

Конкурс «З підляської криниці» черговий раз показав, що це одна з найбільш вдалих ініціатив українського середовища Підляшшя, яка об'єднує – і молодших, і старших, і виконавців автентики, і любителів естради. Останні роки показують, що конкурс також єднає представників українського середовища та білоруських виконавців, які спеціально розучують українські пісні.

І хоча журі помічає, що деякі виконавці не дуже старанно готувалися, повторювали репертуар з попередніх років та не подбали про відповідний сценічний візерунок, але все-таки рівень конкурсу був високим. Так як і в попередніх 20-х едиціях цієї події. ●

АНАЛІТИКА

Богуслав СЛІВЕРСЬКИЙ,
професор Лодзького університету

Про українських дітей у перший рік війни

Видавництво «Імпульс» у Кракові опублікувало колективну монографію «Діти України у перший рік повномасштабної війни з росією (2022-2023). Аналіз публічних дискурсів». Соціологи протягом року щодня збирали матеріали про становище дітей та молоді України, які тимчасово або постійно проживають у Польщі й у воюючій з агресором Україні.

Том вийшов під редакцією видатних соціологів з Польщі та України Барбари Фатіги, Сергія Болтівця, Альберта Явловського та Маріуша Пйотровського. Професорка Фатіга цінується в Польщі за феноменальну діяльність дослідниці, яка не тільки спостерігає, але й бере участь в соціальних змінах, що відбуваються, щоб досліджувати їх через призму власної діяльності. Від початку війни проти України в 2022 році вона залучала своїх студентів і колег у волонтерську діяльність, надаючи допомогу тисячам біженців з України.

Набір результатів соціальних досліджень був створений в рамках дослідницького проєкту, здійсненого завдяки міжнародній угоді про співробітництво від грудня 2021 року між Варшавським університетом (Центром досліджень молоді Інституту прикладних соціальних наук Варшавського університету) та Київським державним інститутом сімейної та молодіжної політики України. Видання стало можливим завдяки фінансуванню з коштів Варшавського університету.

Фіксація національної травми українців і реакції поляків на трагічні події в Україні є унікальним записом їх без можливості підпорядкувати її методології наукових досліджень. Реакції на ці події були різними, тому вивчення їх на відстані часу без контексту поточної та історичної соціальної трансформації вже не мало б такої цінності. У компонуванні книги є дві сторони одного і того ж феномена, а саме погляд на становище дітей з точки зору Польщі і погляд з України.

Польську перспективу цих подій зафіксували Барбара Фатіга, Томаш Ольчик, Маріуш Пйотровський, Яна Берду, Мішель-Марія Манойло, Анастасія Михайлівна, Богна Кетлінська-Радванська та Варфоломій Гайдак.

Становище дітей війни в той же період в своїх дослідженнях відтворили українські автори Сергій Болтівець, Олена Галушко, Олексій Гончар, Маріанна Маркова, Ірина Майдан, Тимур Гончар, Людмила Уралова, Юлія Челядіна, Галина Пилягіна, Олександр Башинський, Юлія Шевцова. Вчені з обох держав архівували маштаби подій і рівень їхніх наслідків у жертв війни.

У чому полягала ця історія з дітьми війни? Професорка Фатіга щодня збирала усі повідомлення та створила своєрідну базу даних про становище українських дітей війни в Польщі і Україні. Відкритий для біженців польський кордон перетинали діти разом зі своїми опікунами, батьками, найчастіше тільки матерями або членами

eprasa.pl 77a7960648

сімей, які відчували необхідність покинути сімейний будинок, або ті, хто цей будинок втратили і при цьому стали свідками загибелі близьких, сусідів, та навіть незнайомців, але ж жертв трагічної війни.

Публічний дискурс стосувався, перш за все, мережі допомоги, інформації про її доступність, проблем освіти українських дітей в Польщі, військових травм, поведінкових і психічних проблем цих дітей, смерті дітей в Україні (статистика смертей), їх вивезення в росію, матеріальних втрат, історій про втечу або становище українських дітей в прийомній сім'ї. Було відзначено також, хоча, на щастя, в невеликій мірі – ненависть або відсутність співчуття і, що разюче, – зґвалтування дітей, тортури і смерть (тут відзначалися докладні описи злочинів).

З цього дослідження ми дізнаємося, як важко було польським дітям, які відвідують дитячий садок або школу, дітям відносного достатку, миру, почуття безпеки зрозуміти становище своїх однолітків з чужої їм країни, які спілкуються іншою мовою, які прийшли із записаною в їхній свідомості травмою, почуттям відчуження і туги за власною батьківщиною. Як показує Томаш Ольчик, на першому етапі реакції на хвилю біженців з України до Польщі стався час героїзму, допомоги, безкорисливої і безумовної самопожертви, а з ходом триваючої війни інтерес до дітей та молоді з України зменшився та стабілізувався. Маріуш Пйотровський пише про три фактори, які викликали в українських дітей травму, а саме: військові дії, які безпосередньо вимагають відмови від дому; переселення та невпевненість у пошуку нового місця для проживання та труднощі з акультурацією на новому місці. Він порівнює статистичні дані з кількох джерел про неповнолітніх біженців у Польщі та їхнього розміщення на території країни з можливістю оволодіння ними польською мовою. У цій публікації ми також знаходимо цікавий аналіз ситуації не тільки дітей, а й молодих людей, які вже навчаються в польській вищій освіті або вступають до ВНЗ в результаті війни. Реконструкцію такої ситуації зробили українські студентки соціології Варшавського університету Яна Берду, Мішель-Марія Манойло та Анастасія Михайлівна. Підводячи підсумки досліджень, вони відзначили, що одним із найскладніших завдань, з якими стикаються українські студенти, є побудова міжособистісних стосунків у новому, чужому середовищі. В результаті війни багато з них приїздять до Польщі в стані емоційної кризи, що ускладнює встановлення міцних і близьких відносин. Високий рівень стресу, травми та культурний шок змушують цих студентів часто відчувати себе відчуженими, а їхні контакти з поляками, як правило, неглибокі або неповні.

Усі дослідження дозволять не тільки жертвам цієї війни, коли вони виростуть, але і їхнім сім'ям або приймаючим в польських будинках господарям краще зрозуміти надзвичайно складний перетин і інтенсивність різних установок і поведінки приймаючих і підтримуючих їх людей, організацій, установ, а може бути, і мінливість власного сприйняття і відчуттів. Ця книга, що представляє собою двосторонній звіт із соціальних досліджень, повинна охопити міжнародне співтовариство, щоб зупинити війну і покарати російських військових і політичних злочинців. Бо немає кінця російським грабежам, вбивствам цивільних осіб, руйнуванню інфраструктури, необхідної для існування населення, економіки, сільського господарства та державних послуг в Україні. Тривають бомбардування, обстріли цивільних населених пунктів, руйнуються не лише матеріальні та соціальні умови проживання людей, а з'являються і пов'язані з цим наслідки у вигляді хвороб, інвалідності, передчасної смерті дітей та дорослих. Військове винищення дітей та молоді є одним з елементів російського геноциду, що здійснюється проти українського населення. Однак в даний час неможливо уявити повну, достовірну, кількісну характеристику наслідків російського насильства щодо дітей і підлітків. ●

ОГОЛОШЕННЯ

Святкування празника Вознесіння Христового 31 травня – 1 червня 2025 р. в селі Улюч на Сяніччині

Ласкаво запрошуємо всіх, кому дорога пам'ять про рідне село Улюч, 31 травня – 1 червня 2025 р. на урочисті Богослужіння празника Вознесіння Господа Нашого Ісуса Христа.

Субота, 31 травня: 14.00 – молебень при капличці в неіснуючому селі Грушівка, **15.00** – молебень і панахида на місці неіснуючої парафіяльної церкви св. Миколая в Улючі, згодом зустріч при ватрі над Сяном.

Неділя, 1 червня: 10.00 – Служба Божа в церкві Вознесіння Христового на горі Дубник в Улючі.

Оргкомітет (Богдан Холявка, Данута Співак, Мирослав Мніх, Іреней Яворницький)

Управа Мазурського відділу Об'єднання українців у Польщі і греко-католицька парафія у Ґіжицьку запрошують на

СВЯТО ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ-2025, пов'язане з Днем Родини.

Захід відбудеться **1 червня 2025 р.** (неділя) о **12.30** (ділянка відпочинку Ридзево 126, вул. Plażowa, 11-513 Miłki)

12.30 – 17.00 – Презентація мистецьких програм: учнів з пунктів навчання української мови, греко-католицької релігії та дітей з України, які навчаються в мазурських школах.

Артистична програма гостей заходу: групи Початкової школи № 2 у Венґожеві, гурту «Феліксінки» з ґміни Видміни, вокального ансамблю Кременецької школи мистецтв (Україна), колективу танцювальної школи «Флеш» з ґміни Ґіжицько, дитячого хореографічного колективу «Барвінок» Дубенської школи мистецтв (Україна).

17.00 – 18.30 – Інтеграційні заняття з культурними аніматорами, спортивні ігри.

19.00 – Офіційне закриття заходу.

ВХІД ВІЛЬНИЙ. Усіх заохочуємо підтримати наших молодих виконавців, які презентують українську культурну та релігійну ідентичність.

Від імені організаторів – голова Мазурського відділу Об'єднання українців у Польщі Іван Пік, парох парафії Пресвятої Трійці о. Партеній Підчеха, ЧСВВ

eprasa.pl 77a7960648

Історичний календар

ТРАВЕНЬ

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО
Фото з Вікіпедії

1 травня 1945 р. у селі Васьківці Ізяславського району Кам'янець-Подільської області (нині Хмельницька) народився Василь Зінкевич, український естрадний співак. Чимало пісень у його виконанні увійшли до золотого фонду української музики XX століття.

Батько Іван Харитонович гарно співав, був регентом церковного хору. За спогадами матері, Ганни Прокопівни, від батька Василеві передалися здібності й любов до мистецтва. Ще малим він зробив собі вдома невеличку сцену і танцював на ній. У шкільні роки брав участь у художній самодіяльності.

1968 року, після служби в армії, приїхав до міста Вижниці закінчувати навчання в художньому училищі прикладного мистецтва. У 1968-1973-х роках працював художнім керівником народного самодіяльного ансамблю танцю «Смеречина» при Вижницькому будинку культури, де зробив перші кроки у вокальній школі Левка Дутківського, керівника ВІА «Смерічка» (через рік там почав також співати й молодий Назарій Яремчук).

1971 року у місті Яремча був відзнятий, а потім показаний на Центральному телебаченні перший український музичний телефільм «Червона рута» (сценарист Мирослав Скочиляс, режисер Роман Олексів). Герой фільму – молодий шахтар Борис із Донбасу (Василь Зінкевич) співає пісні на музику Володимира Івасюка та Валерія Громцева. Кульмінацією фільму стало виконання пісні Івасюка про справжнє й щасливе кохання – «Червона рута». Того ж року цю пісню Василь Зінкевич успішно виконав (разом з Яремчуком й Івасюком) на підсумковому концерті телевізійного конкурсу «Пісня року». Пісня принесла молодому колективові велику популярність і зазвучала по всій країні та за кордоном.

У 1972 році на телеконкурсі «Алло, ми шукаємо таланти» разом із Назарієм Яремчуком та ансамблем «Смерічка» він виконав пісню Левка Дутковського «Горянка», здобув перше місце й став лауреатом Всесоюзного конкурсу. У 1973-1975-х роках був солістом вокально-інструментального ансамблю «Смерічка» під орудою Левка Дутківського Чернівецької філармонії. В 1975 році переїхав до Луцька, де працював у складі ВІА «Світязь» під керуванням Валерія Громцева. Гурт швидко став популярним. З 1980-го став його художнім керівником.

20 жовтня 1978 року співакові присвоїли звання заслуженого артиста України, а 3 січня 1986 року – народного артиста України.

3 травня 1905 р. в селі Хижинці Лисянського району на Черкащині народився літературознавець, критик, публіцист, історик, культурний та громадський діяч, упорядник антології «Розстріляне відродження» Юрій Лавріненко.

Любов до навчання йому прищепила мама – Оксана Дивнич. У шість років прийшов у місцеву початкову школу, а з 1917 року середню освіту здобув у Медвині. В ті часи спостерігалося надзвичайне піднесення та інтерес до української культури та освіти. «Це належить до містерії української революції. Поза її аграрною проблематикою як рушійною силою, поза її інтелігентсько-селянським відрухом до козацтва – чи не головним було явище масового руху молоді і навіть дітвори до освіти», – писав Лавріненко у спогадах «Мій сад в Арктиці».

У 1920 році вступив до Уманського училища садівництва і землеробства. І з головою поринув у літературу. На той час Умань була одним із центрів культурного життя. Тут гастролював Лесь Курбас із Київським драматичним театром, працювали філії літературних об'єднань, зокрема «Аспанфут», «Молодняк». 1924 року в Уманському агротехнікумі відкрилася філія літературного об'єднання «Плуг», членом якого став і Лавріненко.

Його перші поетичні спроби підтримав Володимир Сосюра. Він же спонукав молодого автора вступити на історико-філологічний факультет Харківського інституту народної освіти. По завершенні навчання вступає до аспірантури Інституту Тараса Шевченка Наркомосу УРСР, де під керівництвом Олександра Білецького написав дисертацію «Український епос козацьких дум».

Щоправда, до захисту справа так і не дійшла. Лавріненко публічно висловився проти монополії в літературі стилю соцреалізму, після чого для нього особисто це питання виявилося закритим. «Хоч усе вимагане для ступеня „кандидата наук" я успішно зробив, виключно з дисертацією „Український епос козацьких дум", що її з великою похвалою прийняв професор Олександр Білецький, проте парторг Інституту Верба, роздаючи аспірантам принесені нею з НКО свідоцтва, що давали право викладача вищої школи, повернулася до мене й проголосила: „А вам сказали: – врагам народа не позволим портить советскую молодежь"», – згадував він у книжці «Чорна пурга та інші спомини».

Відсутність наукового ступеню не завадила активній літературознавчій праці. Він друкується в журналі «Плуг», пише розвідки про творчість Василя Чумака, Василя Еллана-Блакитного, Павла Тичини. Разом з дружиною Любою оселяється в напівпідвальній кімнаті будинку «Слово». Народжується донька Лариса.

Але настає фатальний для української літератури 1933 рік. Його, завідувача культурно-мистецького відділу харківської газети «Вісті ВУЦВК», арештовують «за участь в контрреволюційних організаціях» і «за незадоволення труднощами партії на селі». Сім'я розпалася.

Другий арешт стався в 1935 році – він закінчився етапом на Таймир до Норильлагу. Після закінчення терміну ув'язнення їде на Північний Кавказ, працює старшим науковим співробітником Мало-Кабардинської сільськогосподарської зрошувально-дослідної станції. Тут сходиться з другою дружиною Марією, народжується син Микола.

Друга світова війна змушує тікати до Києва, а згодом, за підтримки давнього друга Юрія Шевельова – до Львова, звідти – на Захід. Викладав у сільськогосподарській фаховій школі в Сяноку, був остарбайтером в Австрії, пізніше мешкав у Німеччині. Друкувався в емігрантській періодиці, вступив до МУРу (мистецький український рух, створений

eprasa.pl 77a7960648

в німецьких таборах для переміщених осіб), ініціював низку літературно-мистецьких конкурсів, які проводили табірні видання, зокрема журнали «Звено» та «Рідне слово», рік очолював газету «Українські вісті». І весь цей час збирав відомості про загиблих у 1920-1930-х роках українських митців.

У 1950 році переїжджає до США, де спочатку намагається відновити діяльність МУРу, а тоді стає одним із засновників Об'єднання українських письменників «Слово», у 1954 році очолює його президію. Ініціює випуск діаспорних часописів «Сучасник», «Літературно-науковий збірник». Разом із Іваном Кошелівцем редагує «Українську літературну газету», розповідає про українську літературу на радіо «Свобода».

В середині 1950-х років до нього звертається засновник і головний редактор часопису «Культура» Єжи Ґедройць із пропозицією підготувати антологію «Розстріляне відродження» – про українських письменників, які стали жертвами сталінського режиму. Робота триває 18 місяців, до антології входять твори більше 40 поетів, прозаїків, драматургів, публіцистів, яких радянська влада намагалася викреслити не лише з літературного процесу, але і з людської пам'яті. «До збірки добиралося тільки з того матеріялу, що був друкований (зрідка – тільки писаний) на Україні – головно в УРСР – за період 1917–1933 і що після 1933 року був заборонений і знищений наслідком нового курсу Москви на розгром і колоніяльну провінціялізацію України», – писав Лавріненко у передмові.

Антологія «Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія–проза–драма–есей» побачила світ у 1959 році у Бібліотеці паризької «Культури». Єжи Ґедройць доклав максимальних зусиль для її популяризації, в тому числі і в підрадянській Україні. Антологія справила значний вплив на формування світогляду шістдесятників і зберегла для літератури викреслені з неї імена.

До самої смерті Юрій Лавріненко намагався бути в літературному житті діаспори. У 1986 році за свою працю був нагороджений премією Фундації Антоновичів.

Помер 14 грудня 1987 року в Нью-Йорку. Похований на українському православному цвинтарі в Баунд-Бруку, штат Нью-Джерсі.

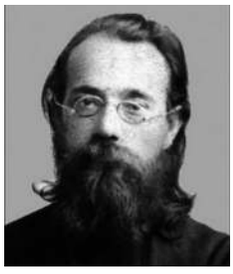

7 травня 1865 р. (25 квітня за старим стилем) в селі Худоліївка Чигиринського повіту на Київщині в родині дяка місцевої церкви святої Параскеви народився Марко Грушевський. Він стане відомим етнографом та громадським діячем, одним із фундаторів УАПЦ і перших її єпископів, напише дослідження «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу».

Марко був третім у родині, де з одинадцяти дітей вижило восьмеро. За родинною традицією, обрав духовний шлях, тим більше, що батькове дяківство надавало право навчатися у вищих школах, чого, за тодішніми законами, не дозволялося щодо простого селянства. Закінчив Черкаське духовне училище (бурсу) та вступив до Київської духовної семінарії. Батько його на той час помер, тож хлопця, як сироту, зарахували на казенне утримання.

В семінарії організував конспіративний українофільський гурток, налагодивши контакти з однодумцями з Університету Святого Володимира. Був знайомий з діячами київської Старої громади – Іваном Нечуєм-Левицьким, Володимиром Антоновичем, Олександром Кониським. Підтримував зв'язки і зі своїм далеким родичем по батьковій лінії Михайлом Грушевським. У 1887 році у львівському часописі «Правда» вийшли друком його оповідання «Мужицька совість» і «Підслухана розмова».

Після закінчення семінарії повернувся до рідної Худоліївки, де взявся учителювати в церковно-парафіяльній школі, а згодом – у селі Чорнявка Черкаського повіту. Вчителювання поєднував із церковною службою. Був псаломником Петропавлівської церкви в Чорнявці, а після того, як відмовився від посади на користь молодшого брата Макара, деякий час працював псаломником у київській Андріївській церкві.

У 1897 році був висвячений на священника і направлений до Михайлівської церкви в селі Суботів (нині Чигиринського району Черкаської області). Тут він, крім прямих обов'язків, переймався професійним і фаховим розвитком сільських дітей, молоді. А також узявся збирати різноманітний матеріал з етнографії, фольклористики та історії. Він записував перекази місцевих селян про козацько-гайдамацьку минувшину Чигиринщини, пісні, приказки, традиції, повір'я. Пізніше все це знайшло вираження у працях «Дитячі забавки та гри усякі» (1904), «Гетьманське гніздо. Урочища і перекази села Суботова, зібрані в рр. 1897-9» (1909), «З життя селян на Чигиринщині» (1914). А двотомник «Дитина в звичаях і віруваннях українського народу» (1906-1907) високо оцінив Іван Франко.

Діяльність Марка Грушевського не лишилася непоміченою царською охранкою. Священника звинувачують в українофільстві й підбурюванні селян проти царського режиму і переводять у Покровську церкву містечка Таганча Канівського повіту. Тут він теж, разом з дружиною Марією Іванівною, організовує українську громаду, піклується про бібліотеку.

У 1918 році Грушевські переїжджають до Києва, де Марко Федорович долучається до організації Першого Всеукраїнського Церковного Собору, на якому було проголошено створення Української автокефальної православної церкви. У 1922 році його висвячують на єпископа, через чотири роки він стає членом Президії Всеукраїнської Православної Церковної Ради та долучається до редколегії журналу «Церква і життя». Займається перекладами богослужебних книг українською мовою. В архівах Київської духовної консисторії йому вдалося розшукати відомості про кілька поколінь своїх предків і скласти генеалогічне дерево роду Грушевських.

Але українське відродження, а тим більше – відродження УАПЦ, не входило до планів більшовиків. У 1927 році влада фабрикує «Другий Собор УАПЦ», змусивши митрополита Василя Липківського під загрозою арешту і заслання всіх його учасників скласти свої повноваження. А в 1930 році УАПЦ було ліквідовано. Всіх єпископів, у тому числі і Марка Грушевського, змусили зректися духовного сану.

Це зречення, як згадував сам Марко Федорович, «було розтиражоване по майже усіх українських органах друку». Але полегшення його становища це не принесло. Виборчого права, навіть формального, він не отримав, на роботу його не брали, ледве вдавалося влаштовуватися сторожем чи двірником. У 1938 році його арештовують як «антирадянський елемент», тримають в Лук'янівській в'язниці.

9 серпня 1938 року Особлива трійка УНКВС по Київській області засудила священника до розстрілу. 2 вересня вирок було виконано. Реабілітовано його лише в 1989 році.

Місце поховання Марка Грушевського досі невідоме. Найімовірніше, воно десь у Биківнянському лісі. Восени 2012 року з ініціативи Елеонори Коваль, онуки Марка Грушевського, на одній із сосен там встановили пам'ятну табличку.

eprasa.pl 77a7960648

Павло ЛОЗА

Никифор, документи ІНП, події з Лемківщини

«Ватра», Зима №1, 2025. – 28 с.

Перше, що впадає в око, коли береш до рук новий випуск «Ватри», – це титульна сторінка. На ній зображена картина з будинком ґмінної управи в Криниці. Автором картини є Епіфаній Дровняк, відомий усім як Никифор. Виявилося: саме художнику-примітивісту, який був родом з Криниці, присвячені дві статті в номері. Одна – це інтерв'ю з Аліцією Міронюк-Нікольською, кураторкою виставки «Никифор. Художник над художниками» у Державному етнографічному музеї Польщі, яке провела Наталя Ткачик. Другу статтю написав Василь Шлянта, подавши перелік виставок робіт Никифора за кордоном.

У цьому номері дослідник історії Богдан Гук розпочинає свою серію публікацій архівних документів. Стаття історика «Церковний архів. Част. I» містить, зокрема, матеріали, що стосуються іконостасу в Бодаках, заяви щодо знесення церков у селах Липовець та Нагоряни, та документ-листування між Відділом комунального і квартирного господарства у Ґорлицях та Відділом у справах віросповідань Президії Воєводської народної ради в Ряшеві у справі ділянки в Ґорлицях, власником якої було товариство «Єпархіальна поміч» з Перемишля.

З цього номера «Ватри» редакція починає друкувати теж фрагменти документів з архіву Інституту національної пам'яті, які стосуються історії Лемківщини у 1939-1989 роках.

«Час довідатися на дослівнім матеріялі – протоколів переслухань і опрацювань Міністерства внутрішніх справ – про тото, як нас переслідувала комуністична влада. Барс вартат не забити про сотні лемків, яким найдорожча били: Лемківщина і свобода», – анонсує нову серію матеріалів «Лемки в Архіві ІНП» редакція квартальника. Її розробив уже згаданий Богдан Гук.

У першій частині серії автор публікує фрагменти розслідування щодо переселенців акції «Вісла» в повіті Ґожів-Великопольський, фрагмент аналізу матеріалів про спостереження за родиною Марії Баюс, членкині українського антикомуністичного підпілля на Лемківщині, та протокол з допиту Стефана Лешка про українських патріотів села Вафка у повіті Новий Санч, який склав Мєчислав Кабза, слідчий офіцер УБ (Urząd Bezpieczeństwa) у Шпротаві.

Звісно, не весь випуск присвячено текстам на історичну тематику. Він також охоплює матеріали про події та ініціативи, якими жила українська, зокрема лемківська, громада навесні, й навіть узимку. Серед іншого – це фоторепортажі з різдвяних заходів, де брали участь діти та молодь з Ґорлиць, Боднарки, Розділля, Маластова, Лігниці, Шпротави та інших місцевостей.

Весь перелік подій розміщено у хроніці «Інфо за лем часом».

У номері надруковано статтю про проєкт «Народжена в чепчику», авторкою якого є Наталія Гладик. Як зазначено у квартальнику, цей проєкт та виставка, яка відбулася у Лосі, не лише вшановує, але й «переосмислює лемківську культуру, закликаючи до роздумів про її значення в сучасному світі».

Новий номер «Ватри» завершує стаття про книжку професора Ярослава Сирника «Лемківське роздоріжжя».

Варто додати, що на ютуб-каналі Об'єднання лемків (Zjednoczenia Łemków) можна переглянути та прослухати зустріч з професором, яка була записана наприкінці квітня в Центрі культури імені Б. І. Антонича у Ґорлицях. Назва відео – «Spotkania z Łemkowszczyzną».

Програма XXXV Лемківского кермешу в Вільхівци

СУБОТА, 24.05.2025

13:00 – Зілярски майстер-класи (записи)
17:00 – Вечірня – церков Перенесеня мощей св. Миколая в Вільхівци
18:50 – Ансамбль «Бакова» (Свидник, Словаччина)
19:20 – «Верховина» (Варшава, Польща) – вечірній концерт
21:00 – Вечірня забава з ансамбльом «Ленчанє» (Ленкі Дукєлскє, Польща)

НЕДІЛЯ, 25.05.2025

11:00 – Божественна Літургія – церков Перенесеня мощей св. Миколая в Вільхівци
12:45 – Привитаня кермешових гости
13:00 – «Верховина» (Варшава, Польща)
14:00 – «Лемківский перстеник» (Ґорлиці, Польща)
14:15 – «Т.А.М. над Бескидом» (Коросно і околиці, Польща)
15:00 – Раїса Міштеля – фіналістка II едиції програми „The Voice Senior"
15:50 – «Хорков'янє» (Хоркувка, Польща)
16:30 – «Капеля Карпаті» (Польща)
17:30 – Завершеня кермешу

КЕРМЕШ СУПРОВОДЯТ ПОДІЇ:

- Зілярски майстер-класи – Зіля на Лемківщині – зроб сой сам/сама (збираня зіля і рихтуваня шампону для волосся) – ведуча Анна Чухта (субота, год. 13:00, записи обов'язкови)
- Виставка «Тадеуш Кєлбасіньскі 1930–2025. Людина гір і хранитель гірской давнини» – Анджей Вєлоха (відкриття: субота, год. 18:00)
- Виставка «Кермеш – свято з історією» – Наталія Торопила (відкриття: субота, год. 18:00)
- «Роль пам'яти в лемківскій модерній штуці» – стріча з Михайлом Шимко (субота, год. 18:20)
- Стріча, присвячена ролі пам'яти в творчости артистів гнешньой доби, яки походят з лемківского кореня. Ближе пізнате мотиви, пов'язани з тотожністю, історійом і переселенчим досвідом, яки віддзеркалюются в малярстві, скульптурі, інсталяціях, цифровій штуці і перформенсі. Особлива увага буде присвячена реінтерпретації лемківской спадщини арстистами, їхніма змаганями з проблемом втрати і відновленя пам'яти і тим, яки користуют штуку в якости медіум для діалогу медже минулим а гнешнім.
- Презентація четвертого номера вільхівской єднодніввки „Głos spod Horbu. Голос спід Горба"

Виписани години сут приблизни.

eprasa.pl 77a7960648

РЕЦЕНЗІЇ

Mariusz Sawa, «Pociski jak paciorki różańca. Armia Krajowa i Bataliony Chłopskie wobec Ukraińców w Sahryniu i innych wsiach powiatu hrubieszowskiego 9-10 marca 1944 roku». Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego we Wrocławiu, 2025. – 488 s.

Петро ТИМА

Крапля, яка не розіб'є скелю, але стане свідченням намагань

Усім, хто уважно стежить за темою минулого українців у Польщі, діалогу між поляками та українцями щодо історичних подій часів II Речі Посполитої, Другої світової війни та післявоєнного періоду, варто звернути увагу на неординарну подію. Нещодавно у видавництві Колегії Східної Європи (KEW) вийшла важлива книжка польського історика доктора Маріуша Сави «Pociski jak paciorki różańca», присвячена ширшому висвітленню теми антиукраїнських акцій 1944 року на Холмщині. Символом пацифікації кількадесяти сіл та смерті, протягом кільканадцяти годин, понад 1200 українців стало село Сагринь.

Щоб зрозуміти значення цієї публікації, необхідно окреслити історичний фон її появи, додати кілька фактів, що доповнюють ширший контекст, а також розглянути особистий досвід доктора Сави. Варто зазначити, що автор – справжня людина прикордоння, історик, котрий виріс у місцях, про які пише. Живучи на Люблінщині, регіоні з історією непростих українсько-польських стосунків, він заангажований у різні сфери – як історик, громадський діяч, від років зосереджується на польсько-українській тематиці. Його професійна біографія охоплює численні публікації на цю тему, а також факт звільнення з роботи в Інституті національної пам'яті, публічні цькування та залякування. Ці події є доказом існування немалих перешкод для когось, хто не бажає вписуватися в ідеологічну схему польської історичної політики. Догми цієї політики охороняють особливо представники польської правиці як на локальному, так і загальнодержавному рівнях.

Попри названі труднощі, доктор Сава все ж таки написав дуже важливу книгу про події на Холмщині 1944 року, про Сагринь – село, розташоване лише за кілька кілометрів від місця його народження. Він створив цю працю з метою наближення читача до істини, до якої мав би прямувати кожен історик – згідно з фактами показати події такими, якими вони були, без ідеологічних, національних, релігійних нашарувань. Ідучи за ходом думки Маріуша Сави, шукаючи на сторінках книги пояснення мотивації автора, щоб займатися нелегкою й «небезпечною» темою, відразу впадає в око те, що історик взяв на себе великий тягар. Цей тягар – це промовляння беззаперечних фактів: у березні 1944 року польське підпілля, відділи АК і СБ (Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich) вчинили у кількадесяти українських селах воєнні злочини. Жертвами, великою мірою, стали жінки, діти, люди похилого віку. Завдяки дослідженню і публікації професора Ігоря Галагіди та Мирослава Іваника «Українські жертви Холмщини та південного Підляшшя у 1939-1944 рр.», виданому Українським католицьким університетом, сьогодні достеменно відомо про масштаби цих антиукраїнських акцій, кількість жертв.

Тягар теми, що підкреслює сам автор, виникає також, серед іншого, з того, що воєнні події для нього не були й не є абстрактною темою. Зокрема, його дід був вояком АК, члени цієї організації були для його діда взірцем посвяти для Польщі тощо. Етос АК, боротьби з окупантами, не чужий й самому історикові. Автор книги «Pociski...» як людина з Холмщини в прямому сенсі несе на собі теж важку тему історичних подій, які мали опосередковане або пряме відношення до 1944 року. Ідеться про полонізаційну та ревіндикаційну акції, які проводила польська влада на Холмщині з 1937 року, та акцію нищення православних церков у 1938 році. До того слід врахувати німецьку окупацію з усіма її складовими – терором, виселенням цілих сіл для поселення на цій території німецьких колоністів, партизанською боротьбою з німцями різних польських і радянських формацій, репресивними акціями. Свідомий усіх нюансів, які стали підґрунтям й фоном для українсько-польського протистояння, Маріуш Сава у книзі намагається точно і в цілому висвітлити всі ці елементи подій. Беручи на верстат мікроісторію – переважно історію села Сагринь, Грубешівського повіту, автор підводить читача до головного мотиву книги – трагедії, яка сталася 9-10 березня 1944 року. Історик за допомогою наведених історичних фактів, українських, німецьких, польських документів, свідчень учасників та свідків подій показує її масштаб, жертв, антигероїв. Сама книга – це, однак, не лише запис подій в одному селі, одного дня, трагічного для встановлених на ім'я та прізвища понад 600 жителів села – українців. Одразу варто зазначити, що автор не вводить читача до теми в стандартні для історика способи, він застосовує власну схему подачі фактажу, вводить свій особистий ключ до пізнання минулого і сучасних його відгомонів. Тому в книзі читач знайде як доволі широкий історичний контекст подій в регіоні, велику кількість фактів, так і вияви намагань автора особисто зрозуміти й осмислити причини трагедії, про яку пише. Вага та значення книги, серед іншого, – в тому, що вона побудована на оригінальному та наповненому емпатією підході автора. Сава ставить на сторінках своєї книги багато непростих запитань, на які й сам шукає відповідей, не завжди їх знаходячи, немовби читачу залишає місце на висновки. Історик приводить різні, часто суперечні свідчення, твердження та інтерпретації, вказує місця з історичного минулого Холмщини, які, на його думку, вимагають ще поглиблених досліджень.

Серед іншого, автор розглядає питання, як на ставлення поляків, польського підпілля до українців у час німецької окупації вплинула польська націоналістична політика II РП на території Холмщини. На жаль, досі жоден з польських істориків не досліджував цієї теми, немов тотальні антиукраїнські й антиправославні рішення, пропаганда, дії, до яких залучалися державні органи всіх рівнів (військо, поліція, пожежники), громадські організації, не формували негативного взірця в ставленні до українців також у час війни.

18-19.

eprasa.pl 77a7960648

Продовження з 17 сторінки

Постановка автором запитань, постулатів щодо тем, які повинні бути досліджені, однак, не означає того, що Маріуш Сава тікає від висловлення свого бачення, своїх оцінок масових пацифікацій українських сіл, вбивств цивільного населення. Він також наводить ті судження на тему злочинів польського підпілля, які до сьогодні активно присутні та навіть домінують в польському публічному наративі. Історик з Холмщини, який ґрунтовно вивчив тему, джерельні документи, польські та українські спогади/свідчення, на сторінках книги прямо розвінчує ті неправдиві, брехливі твердження. Книжка «Pociski jak paciorki różańca» – це не класична історична публікація. Окрім того, що автор, пишучи книгу, базувався на документах, провів їх глибокий аналіз, він водночас працював у різних жанрах: науково-історичному, публіцистичному. Цінність книги «Pociski jak paciorki różańca» полягає не лише у наведенні історичних документів та свідчень, авторських коментарях, але й унікальних фотографіях жертв трагедії, які надають трагічним подіям сильний людський вимір.

Робота Маріуша Сави насичена неприхованими емоціями автора. Вони відчуваються у багатьох місцях книги. На сторінках помітно, що Маріушу Саві як уродженцю землі, на якій відбулась трагедія, регіону, де від віків жили українці, поляки, євреї, росіяни, православні, уніати, римо-католики, ці теми близькі та болісні водночас. Автор намагався показати читачу цю довгу історію співіснування націй, релігій, постійно звертається до неї. Історик не тікає при цьому від запитань про роль і місце у тих подіях конкретних людей, яких одні – поляки – вважають героями, інші – українці – злочинцями.

Його книга – це передусім спроба висвітлення та зрозуміння причини трагедії та несприйняття історичних фактів немалою частиною польського суспільства, зокрема частиною польських істориків. Як показує автор, однією з форм такого несприйняття є перекручування фактів, зміщення акцентів із жертв на «героїчних» винуватців злочину – партизан АК та СБ. Наявним доказом такого несприйняття фактів є, серед іншого, існування вулиць, присвячених Зенону Яхимку «Вікторові» у Томашеві-Люблинському (Tomaszów Lubelski) та Станіславу Басаю «Рисю» у Грубешеві, командирам польського підпілля, відповідальним за вбивства українського мирного населення 9-10 березня 1944 року. Слід зазначити, що, попри офіційне звернення у 2018 році до органів самоврядування цих міст однієї з польських громадських організацій із закликом зміни патронів цих вулиць, процес їхньої героїзації відбувається надалі. Автор не раз наводить подібні факти, згадує також про кампанію поголовного виправдовування, а то й повного заперечення воєнних злочинів польського підпілля у час Другої світової війни. Маріуш Сава згадує у книзі про давні й сучасні публікації в дусі «героїчного наративу», покликається на зізнання учасників атаки з актів слідства ІНП. Варто згадати, що цей «героїчний наратив» пропагували, серед іншого, на сторінках головних польських видань відомі з просування волинської теми й не раз антиукраїнських висловлювань Ева Сємашко та отець Тадеуш Ісаковіч-Залеський. Саме Ева Сємашко, яка роками займається темою польських «жертв від українських рук», внесла у дебати про події 1944 року на Холмщині, у польський публічний простір термін «превентивна відплатна акція» (prewencyjna akcja odwetowa). Цей термін до сьогоднішнього дня вживають, зокрема, для виправдання вбивства українців (не лише у тому селі) польськими військовими формуваннями. У списку тих, хто не сприймає наведених не лише ним фактів, автор згадує так звані комбатантські середовища й локальних політиків «ПіС». Різні форми виправдання злочинів сприяли «замуровуванню» теми масштабів пацифікаційної акції проти українських сіл, цивільних жертв й причетних до злочинів.

Сила книги Маріуша Сави – у його реалізованому бажанні показати різні аспекти подій, продемонструвати існування альтернативних до панівної думок та інтерпретацій явищ, особливо в темі польських пацифікацій у березні 1944 року. Після ознайомлення з деякими фрагментами книги у автора цих слів неодноразово з'являлось переконання, що історик, автор книги «Pociski….», маючи на руках так багато доказів, мав би однозначно зло назвати злом. Також мав би винести запитання про відповідальність багатьох осіб, імена та прізвища яких згадує, функції в порушенні фундаментальних людських прав, права на життя та громадянських прав українців Польщі й у 1944 році, і... зараз.

Книга «Pociski jak paciorki różańca» у багатьох фрагментах виходить за межі традиційної історичної публікації. Автор застосовує власний підхід до теми, не один раз із різних боків підходячи до історичної матерії, вміло додає свій особистий погляд. Як вже зазначено, Маріуш Сава ставить багато складних запитань, на які намагається знайти відповіді, наводить різні, часто суперечливі твердження та інтерпретації, вказує на аспекти історії, що потребують подальших досліджень. Водночас він розвінчує розбіжності у польському публічному й «героїчному» наративі. Серед іншого, автор доводить, що після війни учасники подій намагались відбілити себе і пацифікаційні акції, якими командували. Таким прикладом є згадувана також в наш час, навіть прокурором ІНП, легенда про наказ, виданий Яхимком перед атакою на Сагринь, не чіпати мирних мешканців села. Кількість жертв, відсутність доказів існування такого наказу і втрат серед нападників, свідчення мешканців села ясно показують брехливість цієї тези.

Особливо вражаючим для автора цих рядків є розділ «Нещасна я людина» («Nieszczęsny ja człowiek»), присвячений особі заступника коменданта станиці української допоміжної поліції в Сагрині Михайлу Струку. Його особу як поліцейського української допоміжної поліції (нім. Ukrainische Hilfspolizei) під час німецької окупації можна визначити як уособлення абсолютного зла. Біографія Струка – це свого роду збірний портрет людей прикордоння, які опинилися в центрі історичних подій. Струк, як людина позбавлена моральних принципів, залежно від обставин, політики польської держави та німецької окупаційної влади визначав себе то поляком, то українцем. Задля своєї особистої вигоди ця людина стала колаборантом, кримінальним злочинцем, на совісті якого була смерть кількадесяти людей. Після – Струк називав себе жертвою жорстокої війни. У п'ятдесяті роки він став римо-католицьким священником, працював до смерті в парафії на Мазурах, пішов на співпрацю з комуністичними спецслужбами. В кінцевому результаті, попри наявність кількадесяти свідків, він так і не зазнав покарання за численні скоєні в час війни злочини. Його доля багато говорить нам не лише про часи німецької окупації, але також післявоєнний час і політику комуністичної влади.

Книга Маріуша Сави містить чимало таких приголомшливих моментів. У ній – великий масив фактів та людських трагедій. Цей фактор робить її непростою для сприйняття, книга примушує інколи призупинитись, щоб спокійно осмислити викладене. Попри це зауваження про емоційне навантаження, яке несе книга, треба ще раз підкреслити, що автор

eprasa.pl 77a7960648

в не одному з таких моментів залишається виваженим у своїх оцінках. Він не вдається до гострих звинувачень чи радикальних висловлювань, навіть в моменти, коли наводить неспростовні докази воєнних злочинів, свідчення брутальних вбивств. Маріуш Сава не обмежується сагриньським минулим, наводить, серед іншого, події із сучасності – справу слідства щодо злочинів 1944 року проти українського населення на Холмщині. Заяву про потребу такого слідства, до речі, подав ще на початку 1995 року доктор Микола Сивіцький, автор тритомника документів «Dzieje Konfliktów Polsko-Ukraińskich». На думку Маріуша Сави, дії прокуратури ІНП, після років зволікання з реальним веденням слідства, пішли в бік пом'якшення, а то і замовчування наявних фактів про польські воєнні злочини в березні 1944 року. Слідство йшло також в бік невстановлення вини конкретних осіб. Злочини, пов'язані з вбивством у селах Холмщини 1200 людей, прокурор охарактеризувала як «ексцес». На думку історика, прокурор вчинила так з метою «zachowania ładu społecznego». Так само Маріуш Сава не замовчує акції цькування доктора Григорія Купріяновича та української громади після урочистостей в Сагрині у липні 2018 року. Акцію ініціював тодішній люблінський воєвода Пшемислав Чарнек. Воєвода публічно назвав подію «hucpą» та «prowokacją». Учасників події – президента України Петра Порошенка, депутатів ВР України, міністрів українського уряду, родини жертв (переважно з України, де зараз проживає основна більшість холмщаків) та численну групу представників української громади з Польщі – «українськими націоналістами». Така фішка, звинувачення, грубі висловлювання, навішування ярликів, мали вплинути на сприйняття таких заходів польським суспільством. Слід додати, що за висловлені публічно звинувачення, маніпуляції фактами на тему трагедії в березні 1944 року Пшемислав Чарнек ніколи не попросив вибачення. Ніхто з його державних і політичних покровителів також не перепросив в української державної сторони, яка, що варто відзначити, стала на захист Григорія Купріяновича, та не притягнув чиновника до відповідальності. Ставлення до українських жертв, того, що немала частина поляків не сприймає й не визнає правди про події, коли, як сказав у своїй сагринській промові в липні 2018 року доктор Купріянович, у 1944 році «від рук польських громадян загинули інші польські громадяни», Маріуша Сави однозначне. Проблемою є ставлення його і наших співгромадян-поляків. Винесення поза межі публічних дебатів, слідства ІНП доведених фактів разом з напрямом історичної політики, політики пам'яті, яку реалізовує польська держава, ставить поза маргінесом історії та мартирології громадян Польщі неетнічних поляків. Не лише для української меншини створено непробивну стіну, яку, однак, зібрався своєю книгою надломити доктор Маріуш Сава. ●

ОГОЛОШЕННЯ

ЛЮБАЧІВЩИНА ЗАПРОШУЄ!

Пам'ятаймо про стежки, якими ходили наші предки

2.08.2025 (субота): **10.00** – панахида на цвинтарі в Старому Люблинці,

11.00 – Служба Божа в церкві в Новому Люблинці, а опісля панахида на цвинтарі.

3.08.2025 (неділя): **11.00** – Служба Божа в церкві в Жукові, потім панахиди на цвинтарях в Жукові, Горайці та Новому Селі.

Хто не зможе поїхати, нехай передасть свою лепту на впорядкування цвинтарів чи ремонт церкви особам, які поїдуть, або перекаже на рахунок:

Fundacja Dom Ukraiński w Przemyślu
ul. T. Kościuszki 5, 37-700 Przemyśl
nr rachunku 50 1600 1462 1838 9708 6000 0006

З дискою: **darowizna na cele statutowe – Lubliniec**.

Церкви та могили на Любачівщині чекають на нас

Більше інформації в Олени Комар, тел. 502 168 247

ПАМ'ЯТАЙМО ПРО ЯВОЖНО

Управа гуртка ОУП та Парафіяльна душпастирська рада УГКЦ у Катовицях повідомляють, що в суботу, **27 вересня 2025 року, о 10.00 в Явожні, в лісі біля пам'ятника, відбудеться божественна літургія та панахида в наміренні жертв Центрального табору праці Явожно.**

Сердечно запрошуємо всіх небайдужих до участі у спільній молитві.

Від імені організаторів – Іван Зрада, тел. 660449733

Єднаємося у великому жалю та скорботі
з Мирославою Онишканич-Ковальською
та її дітьми
з приводу смерті Чоловіка і Батька
бл. п. Михайла Ковальського
Нехай Його душа знайде мир,
а Ваші серця розраду і силу у цей важкий час.
Члени гуртка ОУП в Репеді

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 1700 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl 77a7960648

31 maj -1 czerwiec 2025

50. Festiwal

ukraińskich zespołów dziecięcych

50. Фестиваль українських дитячих ансамблів

SOLIDARNI Z UKRAINĄ

Bałtycki Teatr Dramatyczny
im. J. Słowackiego

Koncert
Sobota
godz. 11.00

Koncert Galowy
Niedziela
godz. 11.00

oglądaj Festiwal na kanale YouTube

organizator:

Związek Ukraińców w Polsce

KOSZALIN Centrum Pomorza

Pomorze Zachodnie

sponsorzy:

ALFA-TRANS

PGK Koszalin

BODEX

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW BUDŻETU PAŃSTWA

DZIAŁALNOŚĆ ZMIERZAJĄCA DO OCHRONY, ZACHOWANIA I ROZWOJU TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ MNIEJSZOŚCI UKRAIŃSKIEJ - Dotacja na Festiwale i Konkursy

operatorzy medialni:

ad. Media Consulting

TVP info

TVP 3 SZCZECIN

POLSKIE RADIO KOSZALIN

Наше Слово

Miasto

naszemiasto.

prestiż

TV MAX

Kurier

eprasa.pl 77a7960648